

**SIMONE DE BEAUVOIR:
OBRIR CAMINS PER A LA LLIBERTAT**

Simone de Beauvoir: obrir camins per a la llibertat

Lluís Ballester Brage
Carmen Orte Socias
Marga Vives Barceló
Lydia Sánchez Prieto

Resum

La filòsofa i l'escriptora feminista Simone de Beauvoir pot ser considerada una de les figures més importants del pensament del segle XX. L'escriptora aporta una nova visió a partir de la relació de dos termes: la perspectiva de gènere i l'envelliment.

A partir d'obres com *"El segon sexe"*, afavoreix el desenvolupament del pensament modern en la filosofia feminista, en els estudis literaris i les ciències socials, convertint-se en una referència en el món feminista. Ha contribuït i ha generat múltiples debats sobre el gènere a partir de l'exploració de qüestions vinculades amb la naturalesa de la llibertat i de la responsabilitat cap els altres.

Però, a més a més, les seves aportacions també es varen dirigir a l'àmbit de l'envelliment. Amb obres com *"La vellesa"*, Simone de Beauvoir intenta demostrar que la persona gran està subjecta a estereotips i mites que impedeixen que puguin expressar les seves necessitats i els seus desitjos. L'envelliment, per l'autora, ha de plantejar-se com una qüestió basada en canvis fisiològics, personals, socials i culturals, per tant, l'anàlisi sobre el procés d'envelliment ha de ser exhaustiu, desvinculant-se de visions estereotipades. Per tant, l'autora aporta una nova visió també sobre la vellesa, establint-se com una pionera en la promoció de l'envelliment actiu.

En definitiva, les seves aportacions, en forma de reflexió, obren el camí al bon tracte cap a la dona gran a partir de una representació dignificada de la seva figura, de les seves necessitats i dels seus valors. Es pot considerar a Simone de Beauvoir com una principal figura al desenvolupament de l'actual gerontologia feminista.

Resumen

La filósofa y la escritora feminista Simone de Beauvoir puede ser considerada una de las figuras más importantes del pensamiento del siglo XX. La escritora aporta una nueva visión a partir de la relación de dos términos: la perspectiva de género y el envejecimiento.

A partir de obras como *"El segundo sexo"*, favorece el desarrollo del pensamiento moderno en la filosofía feminista, en los estudios literarios y las ciencias sociales, convirtiéndose en una referencia del mundo feminista. Ha contribuido y ha generado múltiples debates de género a partir de la exploración de cuestiones vinculadas con la naturaleza de la libertad y de la responsabilidad hacia los demás.

Pero, además, sus aportaciones también se dirigieron al ámbito del envejecimiento. Con obras como *"La vejez"*, Simone de Beauvoir intenta demostrar que la persona mayor

está sujeta a estereotipos y mitos que impiden que pueda expresar sus necesidades y sus deseos. El envejecimiento, para la autora, debe plantearse como una cuestión basada en cambios fisiológicos, personales, sociales y culturales, por tanto, el análisis sobre el proceso de envejecimiento tiene que ser exhaustivo, desvinculándose de visiones estereotipadas. Por tanto, la autora aporta una nueva visión también sobre la vejez, estableciéndose como una pionera en la promoción del envejecimiento activo.

En definitiva, sus aportaciones, en forma de reflexión, abren el camino al buen trato de la mujer mayor a partir de una representación dignificada de su figura, de sus necesidades y de sus valores. Se puede considerar a Simone de Beauvoir como una principal figura en el desarrollo de la actual gerontología feminista.

L'escriptora i filòsofa feminista francesa Simone de Beauvoir (1908-1986) és una de les figures més importants del pensament del segle XX. Simone de Beauvoir és una pensadora desafiant. El desafiament del pensament, de la seva forma de pensar, no ha disminuït al segle XXI, sinó que per contra ha crescut amb força i rellevància. En aquest escrit intentam oferir la nostra visió d'aquest desafiament en relació amb els dos temes que més ens interessen: la perspectiva de gènere i l'envelliment.

Quan es llegeix Beauvoir, no s'experimenta una dificultat especial, ni pel que fa al pensament ni a la forma d'expressió. Al contrari, els treballs de Beauvoir resulten assequibles per a un públic molt ampli. Com a escriptora i pensadora, Beauvoir sempre va mostrar una gran capacitat per comunicar-se a diversos nivells amb una gran varietat de públics: des dels acadèmics especialitzats en filosofia o sociologia, fins al lector general interessat en la creació literària o en el debat.

La seva prosa mai és tan abstracta com per no entendre què vol dir; en ella, les idees sempre són atribuïdes a persones d'èpoques i llocs identificables, a autors amb els quals es debat o als quals cita. Però Beauvoir pot citar Proust per parlar de l'experiència de la vellesa, com també pot debatre amb autors de gran complexitat en una novel·la, com si els parlés cara a cara. Les vides, les experiències i les idees dels altres són el punt fort de la seva escriptura. Les idees i els arguments sobre els quals escriu sempre són d'algué i han estat desenvolupats en resposta a alguna situació específica. Amb aquest material construeix les seves pròpies argumentacions poderoses i suggerents.

Pensem, per exemple, en la seva descripció del temps com a concepte central per pensar l'envelliment en el món clàssic. Es tracta d'un tema complex, però que ella presenta de manera fascinant: «En l'Antiguitat el temps és representat per dues sèries d'imatges. Les primeres subratllen la seva fugacitat. Es tracta de Kairos, l'Oportunitat, un moment decisiu

en la vida humana. El representen amb un personatge que fuig ràpidament, o bé en un equilibri precari que anuncia cert canvi [...]. La segona sèrie subratlla el seu caràcter fecund: és Aion, principi creador, infinita fertilitat. El temps passa, però en passar crea. [...] La representació plàstica del temps mai evoca en l'antiguitat ni la declinació ni la destrucció» (1970, 164-166).

Aquest passatge il·lustra molt bé diversos aspectes que expliquen l'accessibilitat de Beauvoir: la claredat, la precisió de les referències històriques, la caracterització d'idees complexes mitjançant la recerca dels seus orígens, el veritable esforç de descriure i analitzar el món des de dins. El passatge també il·lustra les qualitats literàries de la prosa de Beauvoir. L'accessibilitat de la seva escriptura, però, no implica la vulgarització o la simplificació. Ella convida el lector a considerar idees, arguments i interpretacions del món que ja han estat objecte de debats acadèmics que ella domina en profunditat, encara que no fa ostentació d'aquest coneixement.

Per a la majoria de la gent, Beauvoir és l'autora d'*El segon sexe* (1949),¹ un dels referents del feminisme occidental modern. Per a uns altres, és una representant destacada de la intel·lectualitat francesa de la postguerra, associada al moviment filosòfic de l'existencialisme i a Jean-Paul Sartre. Beauvoir ha tingut un gran impacte en el desenvolupament del pensament modern en la filosofia feminista, en els estudis literaris i en les ciències socials de tot el món. Un poderós model d'intel·lectual per a les dones del segle XXI, Beauvoir va ser una pensadora exigent i crítica que es va convertir en una figura icònica. El que no es coneix tant són els seus estudis sociològics i filosòfics sobre l'envelliment.

Des de la seva publicació a França el 1949, *El segon sexe*, de Beauvoir, ha continuat generant i orientant debats sobre el gènere. Les pensadores feministes clau de les últimes dècades, com Luce Irigaray i Judith Butler, han reconegut el seu deute intel·lectual amb el seu treball, tot i que van desenvolupar el seu propi concepte de gènere en direccions ben diferents.

En qualsevol cas, la transcendència de Beauvoir és molt més àmplia, es va construir a partir de la seva obra de ficció, d'assajos filosòfics, d'autobiografia i com a intel·lectual que, d'ençà de la Segona Guerra Mundial, va actuar i escriure des d'una ètica de la responsabilitat pública (Ledwina, 2016). Els seus escrits es troben en tres orientacions principals, però no necessàriament diferents: literatura, sociologia i filosofia. Gran part del seu treball literari i filosòfic està interrelacionat amb el seu enfocament pràctic i teòric sobre problemes tractats des de la literatura i des de la filosofia. Per exemple, Beauvoir va començar a explorar qüestions com la naturalesa de la llibertat i la nostra responsabilitat amb els altres tant en la seva escriptura filosòfica com literària dels anys quaranta.

¹ Si hi ha traducció en català, es cita el títol traduït, si no es disposa de traducció es cita pel títol original en francès. L'any de la cita sempre és el de la primera edició, però a les referències s'inclou l'any original i el de l'edició consultada.

Tampoc no es pot oblidar una conseqüència del seu pensament: no hi ha neutralitat quan es tracta de la reflexió sobre la vida personal i social. L'escriptura de Beauvoir està vinculada amb una consciència fonamentalment política, sovint analitzant les qüestions de poder i llibertat tal com sorgeixen en la dinàmica de les relacions interpersonals i en un marc col·lectiu més ampli. La seva consciència política està íntegrament relacionada amb una noció específicament francesa del que ha de ser un «intel·lectual públic», disposada a parlar sobre les controvertides qüestions del moment i, en el cas de Beauvoir, una escriptora i pensadora compromesa. Ser *engagée* o «compromès» a França en els anys quaranta i cinquanta va significar que es reconeixia la importància política i ètica de la visió del món, presentada en la seva escriptura i el pensament literari.

Una de les idees claus de Beauvoir va ser la importància de la «situació», entesa en el sentit existencialista, com la relació entre la llibertat per dur a terme un projecte i tots els aspectes del món que no hem triat. Això significa que és essencial situar el desenvolupament del pensament de Beauvoir en el segle XX a França, abans d'examinar les seves aportacions clau. Cap pensament sorgeix en un buit polític, filosòfic o històric i aquest context ens ajudarà a comprendre millor la importància del pensament de Beauvoir.

1. Vida i context de la seva obra

Simone de Beauvoir va néixer a París el 9 de gener de 1908 en una família conservadora benestant. El seu pare, Georges, parisenc, s'havia format com a advocat, però tenia una gran varietat d'ocupacions. Un ateu que va situar-se políticament en posicions de la dreta més radical, també va actuar en el teatre amateur amb la seva mare, Françoise, una estricta catòlica del nord-est de França. Simone va experimentar enfrontaments ideològics, polítics i religiosos amb el sistema de valors dels seus pares, que posteriorment tractaria en la seva autobiografia. Això la va animar a convertir-se en una intel·lectual compromesa. Aquests enfrontaments la van confirmar en una consciència de la relació entre la ideologia i els seus efectes formatius sobre la subjectivitat; és a dir, com aquests sistemes de valors configuren el sentit d'identitat i la capacitat d'actuar en el món i en relació amb altres persones (Tidd, 2004).

Beauvoir es va formar com a filòsofa i com a professora de filosofia a la Sorbonne, en una escola d'ensenyament superior estretament relacionada amb la Universitat de París. Sartre, el seu futur company, i la majoria dels seus contemporanis masculins, no obstant això, van estudiar a la prestigiosa École Normale Supérieure (ENS), un institut de formació per a professorat d'ensenyament secundari i superior, situat al cor del París, que va atreure l'elit intel·lectual de França. Fins a 1925 no es va permetre a les dones estudiar-hi a l'ENS. L'estudi filosòfic primerenc de Beauvoir va ser tanmateix de gran abast, inclosos pensadors tan diversos com Plató, Gottfried Leibniz, Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer, Friedrich

Nietzsche i Henri Bergson, entre d'altres, mentre desenvolupava els seus propis interessos filosòfics.

Durant la dècada de 1920, Beauvoir començà a estudiar el pensament de Georg W. F. Hegel i Karl Marx, que més tard varen ser molt importants en la seva obra. Beauvoir va començar el seu estudi abans que la majoria dels filòsofs francesos contemporanis seus perquè coneixia intel·lectuals com ara Paul Nizan i Georges Politzer. S'ha de pensar que l'obra de Hegel i de Marx no es va ensenyar a la Sorbona fins als anys trenta. La recuperació del pensament de Hegel, a França, va començar l'any 1931 amb la commemoració del centenari de la mort de Hegel, cosa que va dur a la traducció francesa de la seva obra. Pel que fa a les teories de Marx sobre la història i la societat, eren poc conegudes a França abans de la dècada de 1880, bàsicament defensades per socialistes com Jean Jaurès. El marxisme es va desenvolupar a partir de la dècada de 1930 com una gran força filosòfica i política en la societat francesa i va influir en molts escriptors i intel·lectuals, inclosos Beauvoir i Sartre (Tidd, 2004). Pràcticament, va passar el mateix amb el pensament de Husserl i d'altres autors alemanys o anglesos, als quals va conèixer abans que els seus contemporanis.

El 1929, Beauvoir va iniciar una intensa relació personal i intel·lectual, que va durar tota la vida, amb Jean-Paul Sartre. En diverses ocasions varen ser criticats per la incoherència entre el seu pensament alternatiu i la seva vida quotidiana convencional. Posteriorment a la seva mort, es va saber que la relació entre ells dos no era gens convencional: es tractava d'una parella oberta, lleial intel·lectualment, però molt lliure pel que fa a les relacions personals (Rowley i Roca, 2007; Rowley, 2011).

Després d'haver completat la seva formació, Beauvoir va treballar com a professora de Filosofia a les escoles de secundària de Marsella, Rouen i París, i després, el 1943, amb la publicació de la seva primera novel·la, *La convidada*, i l'èxit dels seus llibres es va convertir en una autora alliberada de la feina institucional. A través de la publicació de la seva filosofia, novel·les i obres de teatre, Beauvoir i Sartre es van convertir en les figures fonamentals de l'existencialisme ateu francès, un dels moviments literaris, filosòfics i artístics més influents del segle XX. El 1945 van llançar *Les Temps Modernes*, una revista política i literària que va influir molt en els debats intel·lectuals dels anys quaranta i cinquanta. Els viatges a l'estranger, especialment el contacte amb els Estats Units, també van ser fonamentals per al desenvolupament de Beauvoir com a pensadora. L'any 1947, va fer la seva primera visita als Estats Units, que va resultar important per a la seva investigació sobre la vida de les dones i per a l'escriptura d'*El segon sexe*. Durant aquella visita, va escriure *Amèrica del nord dia a dia* (1948) com a anàlisi sociològica i diària del seu viatge. Les visites regulars de Beauvoir als EUA li van permetre conèixer la situació d'opressió de les dones i de la població negra.

El 1949 es va publicar a França el seu primer estudi sobre la condició de les dones, *El segon sexe*, que va vendre 22.000 exemplars en la primera setmana. Va continuar publicant ficció i va guanyar el prestigiós premi Goncourt, el 1954, amb *Els mandarins*, un retrat de la intel·lectualitat de la postguerra i dels dilemes ètics de la guerra freda. Encara que, en general, va simpatitzar amb l'esquerra en la dècada de 1940, va ser només a la dècada de 1950, durant la guerra d'Algèria (1954-1962), que Beauvoir es va involucrar directament i activament en la política, i va donar suport a la lluita algeriana per la independència de França i va condemnar obertament el govern francès per la seva política al nord d'Àfrica. Tota la seva vida va mostrar activament el seu compromís, tot i que no li agradava gens la vida pública, ni tan sols fer conferències ni participar en debats. Ella volia escriure, la seva obra ja trobaria el seu camí.

A mitjans de la dècada de 1950 va començar a treballar en *Memòries d'una jove formal* (1958), el primer volum de les seves extenses memòries, que es van publicar a França des de 1958 fins a 1972 i, posteriorment, van ser àmpliament traduïdes. Les seves memòries han constituït un cas paradigmàtic d'una dona del segle XX que dona testimoni de molts dels esdeveniments polítics i culturals més importants, així com de la seva pròpia trajectòria intel·lectual com a escriptora, observadora social i filòsofa (Tidd, 2017).

El 1968, es va produir un gran trastorn a la societat francesa, que va començar com una revolta estudiantil contra el sistema universitari francès a París que, amb el suport dels sindicats, es va convertir en una crisi política més àmplia a França, amb conseqüències duradores. Això va comportar l'ascens del Partit Socialista com a principal partit d'esquerres, en detriment del Partit Comunista Francès, i la renúncia, el 1969, del cap de la dreta històrica, el general Charles de Gaulle (1890-1970), que havia dominat des de la dècada de 1940, amb la seva visió de forta identitat i sobirania nacionals franceses. Simone de Beauvoir i Jean-Paul Sartre es varen posicionar clarament amb el moviment dels estudiants crítics (Rowley i Roca, 2007; Rowley, 2011).

Els temes que l'ocupen al llarg de tota la seva vida com a pensadora i activista són el feminisme, l'ètica, la política i, els darrers vint anys de la seva vida, l'envelliment i la reivindicació de les persones grans en una àmplia varietat de qüestions, tot fent aportacions substancials en tots els àmbits, però especialment en el feminisme i el pensament sobre l'envelliment (Marso, 2016).

Després de la mort de Sartre, el 1980, va publicar un homenatge al seu company de vida, *La cerimònia dels adeus* (1981), en què fa un balanç crític de la seva vida. Va morir el 14 d'abril de 1986 i va ser enterrada, amb Sartre, al cementiri de Montparnasse, de París. Des de la mort de Beauvoir, el seu segon diari de la Segona Guerra Mundial i les cartes a les seves dues parelles més permanents, Nelson Algren i Sartre, han estat publicades íntegrament.

2. Literatura, filosofia i sociologia

Beauvoir va fer una distinció entre la seva escriptura filosòfica, que reflectia les seves «opcions pràctiques i certes intel·lectuals», i la seva escriptura de ficció que, caracteritzada per un tipus d'experiència diferent, va explorar l'«ambigüitat» o la indeterminació irreductible de l'existència, la llibertat personal en un context de restriccions socials. La hipòtesi de Beauvoir, en tots els seus texts, és que cadascú és responsable de la seva existència i que s'aconsegueix ser individu ampliant els espais de llibertat personal (Bair, 1991).

El pensament filosòfic crític de Beauvoir va informar la seva visió de l'escriptura «compromesa» o *engagée* i de la manera com la literatura podria explorar l'«ambigüitat» de la vivència singular. La seva noció de literatura «necessàriament» compromesa implica per exemple un canvi de la representació de la situació de la dona en l'escriptura de ficció. Aquesta proposta va ser molt criticada, ja que semblava que Beauvoir defensava una literatura al servei d'una causa, però la seva proposta no és tan simple (Monteil, 2009; Tidd, 2004).

El seu treball com a pensadora sempre s'estructura com una recerca basada en investigacions empíriques, observació sistemàtica, experiència personal, debat amb els autors de referència i reflexió filosòfica. Aquesta metodologia la fa servir en el seu treball sobre la societat americana, la condició social de les dones, la societat xinesa o l'envelliment. Es tracta d'una metodologia que prové de la manera de treballar de la teoria crítica, també utilitzada per filòsofs com Walter Benjamin i Pierre Bourdieu, tot i que amb nivells de rigor diferenciats.

Els seus assaigs són obres de filosofia i de sociologia alhora; obres que pretenen captar la realitat del moment en el qual les escriu. En part, per aquest motiu, hi ha capítols que han quedat superats i ara tenen un valor històric, però no vigència teòrica ni sociològica. Ens referim als capítols sobre els països comunistes i la guerra freda.

Participar en el pensament de Beauvoir implica el reconeixement de les complexitats de la vida de les dones intel·lectuals, en una societat tradicionalment patriarcal, de la política de gènere que estructura la investigació intel·lectual i el debat social i filosòfic. En el cas de Beauvoir, el camí que va trobar per destacar implicà la seva autoconstrucció com a escriptora literària més que com a filòsofa i la seva recerca d'una vida intel·lectual amb un interlocutor permanent: Jean-Paul Sartre. Tanmateix, fins fa relativament poc temps, això significava que tendia a ser percebuda més com a deixeble de Sartre que com una pensadora filosòfica amb el seu propi pensament.

Com ha argumentat Michèle Le Doeuff, això té molt a veure amb la posició de la dona en la filosofia i amb la situació de Simone de Beauvoir, en particular (Le Doeuff, 1989).

En els últims anys, però, hi ha hagut un fort interès per la filosofia de Beauvoir. Aquesta reavaluació del seu pensament es concreta en la seva filosofia existencialista, en el pensament feminista, en la seva teoria ètica i en el pensament sobre l'envelliment.

3. Existencialisme ateu: la importància de l'experiència viscuda

L'existencialisme ateu i la fenomenologia són crucials per entendre el pensament posterior de Beauvoir sobre ètica, gènere i envelliment. La fenomenologia existencial pot ser difícil per als no filòsofs perquè, com qualsevol branca del pensament, és una síntesi d'idees ja complexes en si mateixes. No obstant això, el seu èmfasi en l'experiència quotidiana de la vida com a referent per orientar-se és fonamental. Aquesta perspectiva de la vida viscuda, de la subjectivitat que serveix de referència per a l'anàlisi filosòfic, és característica de la seva obra. A *El segon sexe* es troba la pregunta, i la resposta, sobre «què és una dona?», i *La vellesa* constitueix el referent de la segona part del llibre: «com es viu l'envelliment?».

Beauvoir va ser influenciada per diversos filòsofs, com Hegel, el filòsof danès Søren Kierkegaard i els fenomenòlegs alemanys Edmund Husserl i Martin Heidegger, en el seu propi desenvolupament diferencial de la fenomenologia existencial. Sartre també serà una influència cabdal des dels anys cinquanta, però, tot i que Beauvoir treballava en el mateix context filosòfic que ell, el seu enfocament tendeix a ser primàriament ètic (com vivim les nostres vides) més que ontològic (la naturalesa de l'ésser).

Als seus treballs *Per a què l'acció (Pyrrhus et Cinéas)* (1944) i *Per una moral de l'ambigüitat* (1947) intenta elaborar una ètica basada en la fenomenologia existencial. Beauvoir presenta diversos conceptes clau, com ara la situació, la reciprocitat, l'ambigüitat, la revelació i l'apel·lació, que informen tota la seva obra i especialment les seves anàlisis sobre la condició de les dones a *El segon sexe* (Tidd, 2004).

El problema de l'Altre s'explora tant en el seu assaig filosòfic *Per a què l'acció (Pyrrhus et Cinéas)* (1944) com en la seva segona novel·la, *La sang dels altres* (1945). En el text filosòfic, Beauvoir es preocupa per definir certs principis intel·lectuals extrets de la particularitat de l'experiència humana concreta, mentre que en el context de ficció de la novel·la explora l'ambigüitat de l'«experiència viscuda» dels seus personatges en un nivell imaginari, sense proporcionar cap anàlisi d'aquesta experiència, però sí fent viure als lectors què significa l'experiència. La seva escriptura filosòfica, informada per l'experiència concreta, proporciona una anàlisi intel·lectual de l'experiència, mentre que el seu escrit literari explora l'ambigüitat d'aquesta experiència en primera persona.

4. Feminisme

Beauvoir considera que el que s'entén per «dona» és un producte cultural que s'ha construït socialment. La seva investigació li permet mostrar que la dona s'ha definit al llarg de la història sempre respecte d'alguna cosa (com a mare, esposa, filla, germana) i reivindica que la principal tasca de la dona és redefinir i reconquerir la seva identitat específica des de criteris propis. Les característiques que s'identifiquen amb les dones no provenen de la seva genètica, sinó de la seva educació i socialització. Beauvoir sintetitza les seves tesis: «no es neix dona, s'arriba a ser-ho». *El segon sexe* (1949) és un estudi de la subjectivitat i l'opressió de la dona, que es basa en la fenomenologia existencial, el marxisme i l'antropologia (Bair, 1991).

Beauvoir es pregunta «Què és una dona?» I respon en primera persona «Jo soc una dona». Potser un dels passatges més populars de la seva obra sigui precisament aquesta pregunta, la qual li permet recordar que, des de la infància, el món se li va anar revelant com masculí, així és com prengué consciència de la seva condició de «dona» (Heinämaa, 1997).

La seva anàlisi de la cultura patriarcal és decisiva i es manté vigent. Diu Beauvoir que la temptació de dominar és la més universal, la més irresistible que existeix. «Convertir-se en dona» significa, en el seu relat, la construcció de la subjectivitat femenina en la societat patriarcal i el desenvolupament de la noció de «dona» com «l'altre». A la primera part del llibre, Beauvoir investiga si hi ha un fonament científic pel qual les dones mereixin la situació d'opressió, i el resultat és negatiu. En la segona, es mostra com es viu en la situació d'oprimida, com les dones viuen en aquesta condició que els han adjudicat els homes, i al final s'indiquen vies per sortir de la situació d'opressió.

El segon sexe es proposa respondre justament la pregunta de per què les dones són relegades a la categoria de «l'altre», complementari del protagonista masculí de la història. Beauvoir dona dues respostes a aquesta pregunta. La primera es refereix a les relacions històriques entre els dos sexes i a diverses modalitats de dominació patriarcal. La segona, la veritablement original, posa en relleu que les dones són relegades a la categoria de «l'altre», perquè hi ha una construcció social del gènere, de les dones. Aquesta construcció, alhora ideològica i empírica, garanteix la dominació patriarcal de les societats i és la que cal pensar, desvelar i desfer per construir unes relacions lliures del domini patriarcal (Amorós, 2009). Perquè, efectivament, el que impedeix a les dones realitzar-se com a éssers humans és la situació en què les han col·locades els homes, dominants en totes les estructures institucionals de les societats. Beauvoir diu, si no hi ha una essència d'allò femení, si no es neix amb els atributs que configuren socialment el gènere femení, podem fer-nos dones amb atributs diferents dels que ens han assignat, amb els atributs d'éssers lliures. El 1965, en una entrevista amb Francis Jeanson (1966), es va reconèixer «completament feminista», una declaració política important, a mitjan dels anys seixanta, del principal motor de la seva obra i del motiu de reconeixement internacional de Beauvoir.

La gamma de debats i campanyes feministes que havien tingut lloc al llarg dels dos-cents anys abans de 1968 es van centrar en el sufragi femení, el control de la natalitat i l'emancipació de les dones en general. Després de 1968, el moviment feminista va rebutjar l'enfocament reformista d'aquest feminisme primerenc, donant lloc al que ara es coneix com «post 1968» o «segona ona» del feminisme francès. El nou feminisme es resisteix a ser definit fàcilment ja que comprenia molts grups diferents. Beauvoir va participar activament en campanyes feministes, com la lluita per legalitzar l'avortament i la sensibilització sobre la violència contra les dones. Al final dels anys seixanta es va convertir en directora editorial de *Questions Féministes* (més tard *Nouvelles Questions Féministes*), la revista feminista més important de França. El 1974 també va assumir la presidència de la Ligue des Droits de la Femme (Lliga per als Drets de la Dona). Va ser Beauvoir qui es va oposar fermament al feminisme de la «diferència» associat al grup *Psychanalyse et Politique*, i preferí prestar el seu suport a la tendència del feminisme d'esquerra, liderada per figures com Christine Delphy (1941-) i Monique Wittig (1935-2003), ambdues col·laboradores de la revista *Questions Féministes*, activistes i teòriques del feminisme francès posterior a 1968 (Marso, 2016; Sallenave, 2010).

Beauvoir no va revisar a fons els seus arguments principals, però posteriorment va reconèixer que no havia tractat a fons les condicions materials de vida de les dones o que havia subestimat la importància política de la sexualitat femenina i va plantejar que, en totes les lluites polítiques, la teoria feminista no podia oblidar la pràctica política col·lectiva (Sallenave, 2010; Santa i Segarra, 2012). Per altra part, al marge dels temes reconeguts com no tractats o menystinguts, també n'hi ha que van ser callats, com la vivència homosexual, tot i que a les seves cartes a Sartre explica freqüents experiències lesbianes. També és cert que l'època en la qual va viure limitava encara molt el reconeixement obert de la bisexualitat i d'altres orientacions sexuals (Rowley, 2011).

5. L'envelliment

Les aportacions al pensament feminista són prou conegudes, però la seva obra sobre l'envelliment, sobre l'experiència de ser una persona gran és menys coneguda. Tal vegada, costa més entendre les novetats de l'aportació de Beauvoir. Probablement, ha arribat el moment de reivindicar els resultats de les seves recerques i propostes (Bernárdez, 2009).

El seu treball titulat *La vieillesse* (1970) es pot considerar el seu darrer assaig d'importància. Posteriorment va publicar la novel·la *Quan predomina l'espiritual* (1979) i les memòries *La cerimònia dels adéus* (1981), però ja no va fer més assaig. Va dedicar molts anys a les anàlisi i propostes de la seva obra de quasi set-cents pàgines, en les edicions en castellà o català, però aquest tema és tan important per a Beauvoir com per tractar-lo en moltes de les seves obres:

- (1963) *La força de les coses*. Un dels seus llibres de memòries més autèntics. Al final del text se sorprèn de l'arribada de la vellesa, de l'experiència de l'edat, de l'estranyesa davant del rostre que ha canviat força.
- (1964) *Una mort molt dolça*. Tracta la mort de la seva mare, Françoise Brasseur. S'hi narren les darreres sis setmanes de la vida de la seva mare, ja molt gran, hospitalitzada inicialment per una trencadura del coll del fèmur ocasionada per una caiguda i que va acabar morint d'un càncer que li van diagnosticar un cop va ser a l'hospital. Aquesta obra mostra, per una banda, la visió que la filla té de l'evolució de la seva mare com a dona al llarg de la vida i de l'evolució de la relació mare-filla i, per altra banda, els pensaments sobre l'envelliment, viscut com un deteriorament pel que fa a la seva mare, sobre el tractament que reben els malalts terminals i sobre la mort i el seu significat.
- (1981) *La cerimònia dels adeus*. Un dels temes més rellevants és la vellesa de Sartre i d'ella mateixa, les seves relacions quan ja són grans. Al text es descriuen les trivials i, de vegades, doloroses contingències de la vellesa. No es tracta només d'un text contra l'acceptació resignada del procés de deteriorament, sinó també d'un text contra la despreocupació, la manca de reflexió sobre l'envelliment. La reivindicació de la vellesa es construeix gràcies a la reivindicació de la vida viscuda, de la coherència que mostren tots dos, Beauvoir i Sartre, intervenint en actes polítics, viatjant, escrivint i pensant junts.
- (1992) *Malentendu à Moscou*. Rosa Regàs, en el pròleg a l'edició en castellà, explica com l'autora hi tracta el tema de l'envelliment: «Simone de Beauvoir no nos cuenta cómo influye en una pareja con muchos años de vida en común la llegada de la vejez, sino que es la historia de Nicole y André en Moscú la que nos desvela hasta qué punto se siente ella amenazada a todas horas por esta vejez que comenzó asomando y poco a poco domina su vida» (1992, ed. de 2013, pàg. 11).

Beauvoir, per tant, tracta el tema de la vellesa com un tema central de la seva reflexió i creació literària. Considera que el pensament sobre la mort, una proposta clàssica de la filosofia (des de Sòcrates a Heidegger) no és tan rellevant ni ha estat tan negat com el pensament sobre l'envelliment. La seva obra tracta sobre la pèrdua de les capacitats físiques, sobre la pèrdua de control de les funcions corporals i cognitives, sobre la dependència dels altres (familiars, cuidadors o sanitaris); tracta també de la conversió del cos en un objecte que genera problemes (la cosificació). Però, sobretot, tracta de la no resignació, de la reivindicació de la lluita i de l'afirmació de la vida.

Què és envellir per a Beauvoir? La característica és el canvi, continua el canvi. La vida humana es concreta en individus entesos com sistemes inestables en els quals l'equilibri

es perd i s'ha de reconquistar constantment. El que caracteritza la vellesa és cert tipus de canvi irreversible i no sempre favorable. No obstant això, «favorable» implica un judici de valor, diferent en cada societat. Cada societat crea els seus propis valors i al capitalisme el valor dominant és el de la productivitat. Beauvoir mostrarà com aquests valors poden ser diferents, com han estat diferents en altres èpoques, com en el món antic (la Grècia i la Roma clàssiques), en què la vellesa era considerada com una època privilegiada de l'existència. La vellesa no és només un fet biològic, sinó un fet cultural.

L'estudi de l'envelliment intenta aclarir com l'envelliment afecta l'«experiència viscuda» de la subjectivitat. Beauvoir argumenta que no hi ha experiència universal de l'envelliment, que depèn de la interacció de variables fisiològiques, psicològiques, històriques, geogràfiques i socioculturals. La vellesa, com la construcció del gènere, es representa com un fet cultural no natural. Com diu Bernárdez (2009: 31):

"La vejez es un proceso individual que se vive en un contexto y en una sociabilidad determinada. No es lo mismo ser un hombre anciano que una mujer anciana, no es lo mismo tener recursos económicos o no tenerlos, tener o no tener acceso a la cultura... Estas y otras variables dibujan una vejez distinta que depende de muchos factores diferentes. Simone de Beauvoir parte de una visión concreta de la vejez: el problema de la marginación que padecen los ancianos como un elemento de discriminación que hay que superar, porque es injusto que las personas mayores resulten arrinconadas, silenciadas, al imponerse el criterio que rige la vida moderna: el de la productividad, que atrapa y hace infelices tanto a jóvenes como a ancianos".

A *La vellesa* es planteja com a objectiu demostrar que la vellesa és una construcció social i cultural que canvia al llarg de la història fins a arribar a la segona part del segle XX, en què es tracta a les persones grans com si no fossin subjectes. La persona gran és un subjecte paradoxal al qual els mites i estereotips del pensament dominant representen com algú que ja no pot expressar les seves necessitats i desitjos. Si les persones grans expressen els mateixos desitjos, els mateixos sentiments, les mateixes reivindicacions que els joves o adults, causen escàndol; en ells l'amor sembla ridícul, la sexualitat repugnant. Han de donar exemple de les seves suposades virtuts i en qualsevol cas s'espera que siguin prudents i serens. Diu Beauvoir que, o per la seva virtut o per la falta d'ella, per la seva situació al marge del mercat de treball i per la seva creixent dependència, se situen al marge dels subjectes complets. Com és evident, es revela contra aquesta representació dominant en la segona part del segle XX.

Beauvoir parla, intencionadament de *viellards* per mostrar amb aquest terme quina és la representació social dominant de les persones grans. Beauvoir entén que un aspecte clau de la pèrdua de reconeixement és la posició al marge del mercat de treball de les persones grans, això en una societat tan centrada a valorar les persones en funció de la

seva posició social els posa en una situació precària. Diu Beauvoir que, en no constituir una força econòmica, no tenen els mitjans per fer valer els seus drets, malgrat la seva creixent importància en una societat basada en el vot.

Aquesta representació, basada en la negació i en el tractament condescendent, és un dels temes pendents de les societats avançades. Ens neguem a reconèixer-nos en el vell que serem. Podem pensar en la mort, sabem que a tots nosaltres ens tocarà morir. També podem pensar que ens jubilem, si tenim sort. No obstant això, encara és un repte pensar-se com a persona gran. Diu Beauvoir que no sabem qui som si ignorem el que serem. Es planteja trencar aquest silenci sobre la vellesa.

La vellesa té una dimensió existencial: modifica la relació de l'individu amb el temps, per tant, la seva relació amb el món i amb la seva pròpia història. Ha de plantejar-se, per tant, com una cosa més que una qüestió basada en canvis fisiològics, ja que es tracta d'un procés personal i social, amb una profunda dimensió cultural. Per això, un estudi sobre la vellesa ha de ser exhaustiu.

L'enfocament del seu treball és integral, per a Beauvoir tota situació humana pot ser considerada com *exterioritat*, és a dir, tal com es presenta socialment, i com *interioritat*, quan el subjecte la viu en primera persona, implicant percepcions, experiències, elaboracions subjectives. A la primera part del llibre desenvolupa el primer plantejament, en la segona tracta de respondre com els individus vam superar o som dominats per la vellesa. En qualsevol cas, el plantejament crític de Beauvoir s'expressa en la reivindicació de les diferències socials, de classe, en la vellesa. No és igual la vellesa d'un miner o d'una treballadora de l'hoteleria, que la vellesa d'un rendista o d'un capitalista.

Què proposa Beauvoir? El seu plantejament és clarament precursor de l'envelliment actiu, però amb alguns plantejaments polítics singulars. Perquè la vellesa no sigui una paròdia de la nostra existència anterior no hi ha més que una solució: continuar perseguint l'autonomia fins que donin sentit a la nostra vida, per exemple, dedicació a individus, comunitats, causes socials o culturals, desenvolupar una activitat intel·lectual, creativa, política. S'han de conservar les passions, evitar tancar-nos en nosaltres mateixos. Diu Beauvoir que la nostra vida conserva valor mentre es reconeix el valor de la vida d'altres persones, sigui a través de l'activitat social, l'amistat, l'amor, la compassió o la indignació (sí, també la indignació).

Per poder potenciar polítiques socials, cal, en un primer moment, poder parlar-ne, reflexionar i tenir clars els objectius proposats; així, parlar de la vellesa, de la pròpia i de les persones que ens envolten és un primer pas. Què volem? Què esperam d'aquesta etapa? Com és viscuda i com és percebuda pels qui ens envolten i per la societat? Preguntes que cal posar damunt la taula, o, en paraules de l'autora a l'obra *El sexe segon*, cal «trencar el

silenci» sobre les actituds i els comportaments que té la societat vers les persones grans, actituds i comportaments generalment associats a connotacions negatives. Per tant, en un segon moment caldrà canviar la visió negativa i passiva de la persona gran a una persona activa i amb potencialitats individuals que influiran en la seva pròpia vida i en la del seu entorn. Això passa, emperò, per una revalorització de les persones grans, a nivell econòmic, social i cultural (Paola, Tordó i Danel, 2015).

La política social de les persones grans ha de ser, a més d'una política d'estimulació i suport a la vida activa i autònoma, una política per millorar les condicions de vida a les edats prèvies. La nostra política de la vellesa és efectiva si s'aconsegueix la implicació social i cultural des de la joventut. Si es vol tractar les persones grans com humans, cal que sempre s'hagi tractat com humans als ciutadans. La política social que accepta l'explotació extrema de dones i homes, en la joventut i l'edat adulta, sol defensar la retòrica de tractar-los humanament quan ja no poden ser explotats per la seva avançada edat. Per a Beauvoir això és senzillament inacceptable.

6. La seva aportació a la gerontologia

Com expliquen Fernández-Mayorales et al. (2018), a la dècada dels seixanta quasi no s'identifiquen referències i aportacions que vinculin l'envelliment i el feminisme. Simone de Beauvoir es pot considerar una de les pioneres en la creació de literatura que estableix el vincle entre gènere i envelliment a la dècada dels setanta. Antigament, deia Beauvoir, la dona gran no tenia interès per als estudis de gènere. De fet, les referències bibliogràfiques de l'obra *La vellesa* (1970) són limitades; passa el mateix amb l'obra *Fuente de la edad* (1994), de Betty Friedan, la qual no és especialment coneguda per aquesta obra.

En definitiva, les seves aportacions en forma de reflexions obren el camí a debats encara actuals, per la qual cosa és considerada una de les precursoras del bon tracte a les persones grans. De fet, García Márquez la considerava una de les obres més minucioses i ben documentades sobre la vellesa que havia llegit (Esparza, 2009). Aquest bon tracte passa per aspectes com ara el dret de decidir i de tenir una mort digna, aspectes tractats a l'obra *Una muerte muy dulce*, en què potencia, a través de reflexions, el debat sobre si allargar o no de forma innecessària i no decidida la vida d'una persona; fet que es relacionaria amb un sofriment, segons les seves paraules, inacceptable (Bernárdez, 2009). Un altre element important és l'empoderament que cal potenciar en persones grans, especialment en les dones, i reflexiona en un primer moment sobre el rol tradicional donat a aquest sexe, bàsicament centrat en la reproducció, a pertànyer a l'home i en la importància bàsica de mantenir-se belles (Bernárdez, 2009); empoderament que caldrà realitzar des de diferents àmbits: individual, familiar i social, i que començaria amb una autoacceptació de la dona com a persona gran (Loungo, 2016), a potenciar

la igualtat entre homes i dones (Otero, 2013) i que inclou, com bé referenciava la mateixa Simone de Beauvoir, els mitjans de comunicació, i amb l'aportació d'imatges positives relacionades amb les capacitats i potencialitats de les persones grans (Bernárdez, 2009).

L'anàlisi realitzada per Simone de Beauvoir ha aportat una nova visió als teòrics i als artistes actuals, a partir de dues perspectives. Per començar, recalca l'aportació sociològica de la persona gran al món actual. Visualitza com les persones grans influeixen en el desenvolupament econòmic actual mitjançant diferents mecanismes, com ara, amb l'aparició de nous jaciments d'ocupació. La persona gran, a partir de la mirada de Simone de Beauvoir, es converteix en una oportunitat per aconseguir millories en la nostra societat, però, per aconseguir-ho, s'ha de millorar la segona perspectiva. És a dir, s'ha de veure la dona gran com el que és, sense connotacions negatives o actituds prejudicials. La segona perspectiva canvia la representació de la dona gran que predominava a l'època; Simone de Beauvoir aposta per una representació dignificada de la dona gran, per transmetre valors positius de l'envelliment (Bernárdez, 2009).

Amb tot, podríem indicar que Simone de Beauvoir pot ser identificada com una figura influent en l'actual gerontologia feminista. Com destaca Bernárdez (2009), la seva contribució ha estat decisiva en alguns moviments actuals com l'Old Women Movement (organització pionera en la lluita contra l'edatisme, que denuncia la discriminació de la dona gran i els estereotips que es transmeten als mitjans de comunicació). La seva reivindicació influeix tot impregnant no només moviments i mitjans de comunicació, sinó també obres artístiques i pintures. La pintura dedicada a la dona, generalment, s'ha centrat en figures joves i belles. Pocs artistes abordaven de manera específica l'envelliment. Com explicarà Bernárdez (2009), aquest fet es deu al «poder simbòlic», en què es reproduïen i exalten els referents dominants a la societat: joventut, bellesa, primor, etc. El problema rau en el fet que, si un col·lectiu no apareix als mitjans, a l'art, a les notícies, se li resta rellevància, i per tant, és invisibilitzat.

L'obra de Simone de Beauvoir va provocar una nova obertura, una nova mirada a la dona gran. Les pintures i les obres del segle XX varen estar ja impregnades per aquesta nova filosofia i aquests pensaments innovadors, en què la dona gran no només havia de tenir els mateixos drets civils, sinó, a més a més, també havia de ser presentada al món com era: amb la bellesa del seu cos, de les seves experiències i de la seva trajectòria. Bernárdez (2009) es qüestiona si obres com les d'Alice Neel, Kiki Smith, Lucien Freud, Hannah Wilke i Niwa Yanagi —obres feministes de referència— haurien estat possibles sense l'aportació de l'obra de Simone de Beauvoir, la qual, en parlar d'una dona gran realista, natural i sense tabús, va col·locar un dels primers esglaons de l'actual gerontologia feminista.

7. Reivindicació de la llibertat pensada i vívida

Per a Sallenave (2008, 2010), el més interessant de Beauvoir és que la seva voluntat de construir una obra literària i filosòfica no la va conduir a renunciar a una vida plena. Va aconseguir viure una vida que reflectia fidelment les seves idees i va plasmar en la seva obra els descobriments que la vida la va portar a realitzar.

Pel que fa als compromisos polítics, com Sartre i bona part de la seva generació d'intel·lectuals europeus, va donar mostres de dogmatisme (suport a la Unió Soviètica fins als anys seixanta), però també de gran valentia, com la defensa de la descolonització d'Algèria i la lluita per la pau.

La seva obra literària ha perdut força i vigència, tot i que les seves memòries representin un exemple de narrativa autobiogràfica. La seva obra d'assaig, però, es manté com un referent en tres camps: l'existencialisme, el feminisme i el pensament renovador sobre la vellesa. El més original de la seva trajectòria es troba en la fertilització de la seva vida per la seva obra i la creació d'una obra oberta a la vida.

Referències bibliogràfiques

Obres de Simone de Beauvoir

- (1943) *La convidada* (novel·la)
- (1944) *Per a què l'acció (Pyrrhus et Cinéas)* (assaig)
- (1945) *La sang dels altres* (novel·la)
- (1945) *Les boques inútils* (teatre)
- (1946) *Tots els homes són mortals* (novel·la)
- (1947) *Per una moral de l'ambigüitat* (assaig)
- (1948) *Amèrica del nord dia a dia* (memòries)
- (1948) *L'existencialisme i la saviesa popular* (assaig)
- (1949) *El segon sexe* (assaig)
- (1954) *Els mandarins* (novel·la)
- (1955) *El pensament polític de la dreta* (assaig)
- (1957) *La llarga marxa (assaig sobre la Xina)* (assaig)
- (1958) *Memòries d'una jove formal* (memòries)
- (1960) *La plenitud de la vida* (memòries)
- (1963) *La força de les coses* (memòries)
- (1964) *Una mort molt dolça* (memòries)
- (1966) *Les belles imatges* (novel·la)
- (1968) *La dona trencada* (novel·la)
- (1970) *La vellesa* (assaig)
- (1972) *Final de comptes* (memòries)
- (1979) *Quan predomina l'espiritual* (novel·la)
- (1981) *La cerimònia dels adeus* (memòries)

Obres de publicació pòstuma

- (1990) *Cartes a Sartre, volum I: 1930-1939*
- (1990) *Cartes a Sartre, volum II: 1940-1963*
- (1990) *Diari de la guerra: setembre de 1939 - gener de 1941*
- (1992) *Malentendu à Moscou*
- (1997) *Cartes a Nelson Algren*
- (2004) *Correspondència creuada amb Jacques-Laurent Bost*
- (2008) *Notes de Joventut, 1926-1930*

Obres de referència

- Amorós, C. (2009). Simone de Beauvoir: entre la vindicació y la crítica al androcentrismo. *Investigaciones feministas*, 9-27.

Bair, D. (1991). *Simone de Beauvoir: biography*. Londres: Simon and Schuster.

Bernárdez, A. (2009). Transparencia de la vejez y sociedad del espectáculo: pensar a partir de Simone de Beauvoir. *Investigaciones feministas: papeles de estudios de mujeres, feministas y de género*, 0, 29-46.

Esparza, A. (2009) *La vejez como tema en la novelística de Gabriel García Márquez*. Trabajo de Maestría. Texas: Texas Tech University.

Fernández-Mayorales, G., Schettini, R., Sánchez-Román, M., Rojo-Pérez, F., Silveria M. i João, M. (2018). El papel del género en el buen envejecer. Una revisión sistemática desde la perspectiva científica. *Prisma Social: revista de investigación social*, (21), 149-176.

Heinämaa, S. (1997). What is a woman? Butler and Beauvoir on the foundations of the sexual difference. *Hypatia*, 12(1), 20-39.

Le Doeuff, M. (1989). *L'étude et le rouet. Des femmes de la philosophie*. París: Seuil.

Ledwina, A. (2016). De l'individualisme à la solidarité sociale: la philosophie de la guerre dans les textes beauvoriens. *Thélème. Revista Complutense de Estudios Franceses*, 31(1), 165-178.

Loungo, G. (2016) *Curvas en Simone de Beauvoir: escrituras de la madurez a la vejez*. A Grau, O., Loungo, G., Castillo, A., González, V. i Santander, E. (2016) *Simone de Beauvoir en sus desvelos. Lecturas feministas*. Xile: Centro de Estudios de Género. Facultad de Filosofía y Humanidades. Universidad de Chile. (47-72).

Jeanson, F. (1966). *Simone de Beauvoir ou l'entreprise de vivre. Suivi de deux entretiens avec Simone de Beauvoir*. París: Seuil.

Marso, L. (2016). Simone de Beauvoir (1908-1986). A *Fifty-One Key Feminist Thinkers*. Londres: Routledge.

Monteil, C., (2009). *Simone de Beauvoir. Modernité et engagement*. París: L'Harmattan.

Otero, H. (2013). La vejez como problema histórico. Una agenda de investigación. *Anuario del Centro de Estudios Históricos*, 13, 93-108.

Paola, J. P., Tordó, M. N. i Danel, P. M. (comp). (2015). *Más mayores, más derechos: diálogos interdisciplinarios sobre vejez*. La Plata: Editorial de la Universidad de la Plata.

Rowley, H. (2011). *Tête-à-tête: The Lives and Loves of Simone de Beauvoir & Jean-Paul Sartre*. Nova York: Random House.

Rowley, H., Roca, M. (2007). *Sartre y Beauvoir*. Barcelona: Debolsillo.

Sallenave, D. (2008). *Castor de guerre*. París: Gallimard.

Sallenave, D. (2010). *Simone de Beauvoir, contra todo y contra todos*. Barcelona: Galaxia Gutbenberg.

Santa, À., Segarra, M. (eds.), (2012). *Simone de Beauvoir, filosofía, literatura y vida*. Barcelona: Editorial Peter Lang.

Tidd, U. (2004). *Simone de Beauvoir*. Londres: Routledge.

Tidd, U. (2008). Simone de Beauvoir Studies. *French Studies*, 62(2), 200-208.

Tidd, U. (2017). Simone de Beauvoir and the Uses of Memory. *Women Genre and Circumstance*. Londres: Routledge.

Autors

LLUÍS BALLESTER BRAGE

Santiago de Compostel·la (1960). Diplomant en Treball Social, doctor en Filosofia per la UIB i doctor en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor titular d'universitat del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. Ha estat director (1990-1996) de la Unitat de Planificació i Estudis dels Serveis Socials del Consell de Mallorca. Fou, també, el primer director de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears (2002-2003). És autor, entre d'altres, de l'obra *Las necesidades sociales. Teorías y conceptos básicos* (1999), i coautor, entre altres llibres, d'*Epistemología de las ciencias sociales y de la educación* (2012); *Iniciación al análisis de datos en la investigación educativa* (2013); *Métodos y técnicas de investigación educativa* (2014); *Le Programme de compétences familiales: l'adaptation du SFP en Espagne* (2015). Ha estat director de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears. És membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES).

CARMEN ORTE SOCIAS

Llicenciada en Psicologia i doctora en Ciències de l'Educació. Té quatre quinquennis de docència reconeguts i quatre sexennis de recerca. Té activa l'excel·lència investigadora. És la investigadora principal en temàtiques de programes de prevenció familiar basats en l'evidència científica del Grup de Recerca i Formació Educativa i Social (GIFES), de la UIB. En l'àmbit de la formació al llarg de tota la vida, va crear la Universitat Oberta per a Majors (UOM) el curs 1997-1998 i l'ha dirigit fins al mes de juliol de 2013. És la directora de la Càtedra d'Atenció a la Dependència i Promoció de l'Autonomia Personal i la directora de l'Anuari de l'envelliment de les Illes Balears. És la directora de la International Summer Senior University. Des de juny de 2018 és la Directora General del Instituto de Mayores y Servicios Sociales (IMSERSO) del Govern d'Espanya.

MARGA VIVES BARCELÓ

Palma (1978). Llicenciada en Psicopedagogia i doctora amb menció europea en Ciències de l'Educació per la UIB. Professora contractada doctora interina del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques. Entre les seves línies de recerca principals destaquen la qualitat de vida, el suport social a les persones grans, l'aprenentatge al llarg de tota la vida, les relacions intergeneracionals i la gestió de conflictes. Ha fet una estada a la Universitat de Sheffield, on va treballar amb el doctor Alan Walker en la qualitat de vida en

la gent gran. És membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la UIB, membre suplent de l'Observatori de la Gent Gran (IMAS) i participant en la comissió de Protecció del Major d'aquest observatori.

LYDIA SÁNCHEZ PRIETO

Cadis (1984). Llicenciada en Psicologia. Màster en Intervenció Socioeducativa en Menors i Família per la UIB i Màster en Intervenció Multidisciplinària per Trastorns de la Conducta Alimentària, Trastorns de la Personalitat i Trastorns Emocionals per la Universitat de València. Experta en Intervenció en Qualitat de Vida de Gent Gran. És estudiant de Doctorat en Ciències de l'Educació i membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la Universitat de les Illes Balears. Treballa com a psicòloga general sanitària a l'Institut Clínic Manacor (Xarxa Assistencial Juaneda) des de 2010 i al Centre Es Pla des de 2016. Les seves línies principals de recerca són els programes de prevenció basats en l'evidència, tècniques i estratègies d'intervenció psicològica i trastorns de la conducta alimentària.